مەككىدە نازىل بولغان — سۈرە جاسىيە — 37 ئايەت

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلۡكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلۡعَزِيزِ ٱلۡحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ لَأٓيَٰتٍ
لِّلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٣﴾ وَفِي خَلۡقِكُمۡ وَمَا يَبُثُّ مِن دَآبَّةٍ ءَايَٰتٌ لِّقَوۡمٍ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ وَٱخۡتِلَٰفِ ٱلَّيۡلِ وَٱلنَّهَارِ وَمَآ
أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن رِّزۡقٍ فَأَحۡيَا بِهِ ٱلۡأَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَا وَتَصۡرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ ءَايَٰتٌ لِّقَوۡمٍ يَعۡقِلُونَ
﴿٥﴾

ناھايىتى شەپقەتلىك مېھرىبان اللہ نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن

ھا، مىم[1]. (بۇ) كىتاب غالىب، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچى اللہ تەرىپىدىن نازىل قىلىنغاندۇر[2]. ئاسمانلاردا ۋە زېمىندا مۆمىنلەر ئۈچۈن (اللہ نىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ھەقىقەتەن نۇرغۇن دەلىللەر بار[3]. سىلەرنىڭ يارىتىلىشىڭلاردا ۋە (اللہ زېمىندا) تارقىتىۋەتكەن جانىۋارلاردا (اللہ نىڭ قۇدرىتىگە) جەزمەن ئىشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن نۇرغۇن دەلىللەر بار[4]. كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ نۆۋەتلىشىپ تۇرۇشىدا، اللہ نىڭ بۇلۇتتىن (كۆكتىن) يامغۇر ياغدۇرۇپ ئۇنىڭ بىلەن رىزىقلەندۇرۇپ ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرۈشىدە ۋە شاماللارنىڭ يۆزىلىشىنى ئۆزگەرتىپ تۇرۇشىدا، چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن (اللہ نىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن دەلىللەر بار[5].

اللہ تائالا نىڭ دەلىللىرى ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزۈشكە قىلىنغان تەۋسىيە توغرىسىدا

اللہ تائالا بۇ ئايەتلەردە ئىنسانلارنى ئۇلارغا يارىتىپ بەرگەن نازۇ ـ نېمەتلىرى ۋە كاتتا قۇدرىتى ئۈستىدە پىكىر يۈرگۈزۈشكە تەۋسىيە قىلىدۇ. اللہ تائالا ئەنە شۇ بۈيۈك قۇدرىتى بىلەن ئاسمانلارنى، زېمىننى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى تۈرلۈك جىنستىكى مەخلۇقاتلارنى، پەرىشتىلەرنى، جىنلارنى، ئىنسانلارنى، چاھارپايلارنى، قۇشلارنى، ياۋايى ۋە يىرتقۇچ ھايۋانلارنى، ھاشارەتلەرنى، قۇرت ـ قوڭغۇزلارنى، دېڭىزدىكى ھەر خىل ۋە ھەر تۈرلۈك نەرسىلەرنى ياراتتى. كېچە بىلەن كۈندۈزنى، بىرىنى قاراڭغۇ يەنە بىرىنى يورۇق قىلىپ، بىر ـ بىرىنىڭ ئارقىدىن تەرتىپلىك ھالدا ئايلىنىپ تۇرىدىغان قىلدى. اللہ تەئالا، سۇغا قاتتىق ئېھتىياجلىق چاغدا، بۇلۇتتىن يامغۇر ياغدۇردى ۋە ئۇنى ”رىزىق“ دەپ ئاتىدى. چۈنكى، يامغۇر بىلەن رىزىق ھاسىل بولىدۇ.

﴿**ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرۈشىدە**﴾ يەنى ئۇ زېمىن قاغجىراپ ئۇنىڭدا نە ئۆسۈملۈك، نە بىرەر شەيئى قالمىغاندىن كېيىن اللہ ئۇنى يامغۇر سۈيى بىلەن تىرىلدۈرىدۇ. ﴿**ۋە شامالنىڭ يۆزىلىشىنى**﴾ جەنۇبقا، شىمالغا، غەربكە، شەرققە، قۇرۇغلۇققا، دېڭىزغا، كېچىلىك ۋە كۈندۈزلۈك شامالغا ﴿**ئۆزگەرتىپ**

www.munber.org

تۇرۇشىدا﴾ يەنى شامالنىڭ بەزىسى بۇلۇتنى قوزغاپ ئۇچۇرتۇپ قۇرغاق زېمىنغا يامغۇر ياغدۇرۇش ئۈچۈن چىقىدۇ، بەزىسى گۈل ـ چېچەكلەرنى چاڭلاشتۇرۇش ئۈچۈن چىقىدۇ. بەزىسى ھاۋانى ساپلاشتۇرۇپ، جانلارنى تىنجىقتىن سالقىنلاشتۇرۇش ئۈچۈن چىقىدۇ ۋە بەزىسى ھېچقانداق مەنپەئەتسىز شامال بولۇپ، ئۇنىڭدىن ھېچ بىر نەتىجە چىقمايدۇ.

الله تائالا بۇ ئايەتلەردە بېشىدا ﴿مۆمىنلەر ئۈچۈن (الله نىڭ قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان) ھەقىقەتەن نۇرغۇن دەلىللەر بار﴾ دېگەن ئىدى. ئارقىدىن ﴿(الله نىڭ قۇدرىتىگە) جەزمەن ئىشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن نۇرغۇن دەلىللەر بار﴾ دېدى. ئاندىن ﴿چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن (الله نىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) نۇرغۇن دەلىللەر بار﴾ دېدى. بۇ تۆۋەندىن يۇقىرىغا، يۇقىرىدىن ئەڭ يۇكسەكلىككە ئۆرلەش ئۇسلۇبىدۇر[1].

بۇ ئايەتلەرنىڭ مەزمۇنى سۈرە بەقەرەدىكى مۇنۇ ئايەتنىڭ مەزمۇنىغا ئوخشايدۇ: ﴿ئاسمانلارنىڭ ۋە زېمىننىڭ يارىتىلىشىدا، كېچە بىلەن كۈندۈزنىڭ نۆۋەتلىشىشىدە، كىشىلەرگە پايدىلىق نەرسىلەرنى ئېلىپ دېڭىزدا ئۈزۈپ يۈرگەن كېمىلەردە، الله بۇلۇتتىن ياغدۇرۇپ بەرگەن، ئۆلگەن زېمىننى تىرىلدۈرىدىغان يامغۇردا، يەر يۈزىگە تارقىتىۋەتكەن ھايۋاناتلاردا، شامال يۆنىلىشلىرىنىڭ ئۆزگىرىپ تۇرۇشىدا، ئاسمان ـ زېمىن ئارىسىدا بويسۇندۇرۇلغان بۇلۇتلاردا، چۈشىنىدىغان كىشىلەر ئۈچۈن، ئەلۋەتتە (الله نىڭ بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) دەلىللەر باردۇر﴾[2].

* * * * * * *

تِلۡكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتۡلُوهَا عَلَيۡكَ بِٱلۡحَقِّۖ فَبِأَيِّ حَدِيثِۭ بَعۡدَ ٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ يُؤۡمِنُونَ ﴿٦﴾ وَيۡلٞ
لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٖ ﴿٧﴾ يَسۡمَعُ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسۡتَكۡبِرٗا كَأَن لَّمۡ يَسۡمَعۡهَاۖ فَبَشِّرۡهُ بِعَذَابٍ
أَلِيمٖ ﴿٨﴾ وَإِذَا عَلِمَ مِنۡ ءَايَٰتِنَا شَيۡـًٔا ٱتَّخَذَهَا هُزُوًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٞ مُّهِينٞ ﴿٩﴾ مِّن وَرَآئِهِمۡ جَهَنَّمُۖ
وَلَا يُغۡنِي عَنۡهُم مَّا كَسَبُواْ شَيۡـٔٗا وَلَا مَا ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوۡلِيَآءَۖ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠﴾ هَٰذَا
هُدٗىۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمۡ لَهُمۡ عَذَابٞ مِّن رِّجۡزٍ أَلِيمٌ ﴿١١﴾

ئەنە شۇلار الله نىڭ ئايەتلىرىدۇر. (ئى مۇھەممەد!) ئۇنى ساڭا ھەقلىق بىلەن تىلاۋەت قىلىپ بېرىمىز. ئۇلار (يەنى مەككە كۇففارلىرى) الله نى ۋە ئۇنىڭ ئايەتلىرىنى قويۇپ قايسى سۆزگە ئىشىنىدۇ؟﴿6﴾. ھەر بىر گۇناھكار يالغانچىغا ۋاي!﴿7﴾. ئۇ الله نىڭ ئايەتلىرىنىڭ ئۆزىگە ئوقۇپ بېرىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ، ئاندىن تەكەببۇرلۇق قىلغان ھالدا گويا ئۇنى ئاڭلىمىغاندەك (كۇفرىدا) چىڭ تۇرىدۇ (گۇمراھلىقتا تېخىمۇ ئەزۋەيلەيدۇ)، ئۇنىڭغا قاتتىق ئازاب بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن﴿8﴾. ئۇ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزدىن بىرەر نەرسىنى بىلگەن چاغدا (يەنى ئۇنىڭغا قۇرئان ئايەتلىرى يەتكەن چاغدا)، ئۇنى مەسخىرە قىلىدىغان نەرسە قىلىۋالىدۇ، ئەنە شۇلار خار قىلغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ﴿9﴾. ئۇلارنى ئالدىدا جەھەننەم (كۈتۈپ تۇرىدۇ)، ئۇلارنىڭ ئېرىشكەن نەرسىلىرى (يەنى دۇنيادا تاپقان ماللىرى ۋە بالىلىرى) ۋە الله نى قويۇپ دوست تۇتقان نەرسىلىرى (يەنى بۇتلىرى) ئۇلارغا ھېچ

---

(1) چۈنكى، ئايەتلەردە دەسلەپتە «مۆمىنلەر ئۈچۈن» ئاندىن «جەزمەن ئىشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن» ئاندىن «چۈشىنىدىغان قەۋم ئۈچۈن» دېيىلگەن. مانا بۇ چۈشىنىشنىڭ ئەڭ يۇقىرى دەرىجىدە تۇرىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.

(2) سۈرە بەقەرە 164 ـ ئايەت.

www.munber.org

نەرسىگە ئەسقاتمايدۇ، ئۇلار چوڭ ئازابقا دۇچار بولىدۇ﴿10﴾. بۇ (قۇرئان ئۇنىڭغا ئىشەنگەن ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن كىشىگە كامىل) ھىدايەتتۇر، پەرۋەردىگارىنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلار ئەڭ قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ﴿11﴾.

ھەر بىر گۇناھكار، يالغانچىنىڭ سۆيەتلىرى ۋە ئۇنىڭغا بېرىلىدىغان جازا توغرىسىدا

﴿**ئەنە شۇلار**﴾ يەنى قۇرئان ۋە ئۇنىڭدا روشەن بايان قىلىنغان دەلىل ـ پاكىتلار ﴿**اللە نىڭ ئايەتلىرىدۇر. (ئى مۇھەممەد!) ئۇنى ساڭا ھەقلىق بىلەن تىلاۋەت قىلىپ بېرىمىز**﴾ يەنى ئۇ ئايەتلەر اللە تەرىپىدىن كەلگەن، ھەقىقەتنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، ئۇلار ئۇ ئايەتلەرگە ئىشەنمىسە، ئۇلارغا بويسۇنمىسا،ئۇنداقتا ئۇلار (يەنى مەككە كۇففارلىرى) اللە تائالانى ۋە ئۇنىڭ ئايەتلىرىنى قويۇپ قايسى سۆزگە ئىشىنىدۇ؟

﴿**ھەر بىر گۇناھكار يالغانچىغا ۋاي!**﴾ يەنى سۆزىدە تۆھمەتخور، يالغانچى، قەسەمخور، پەسكەش، ئىش ـ ھەرىكىتىدە گۇناھ قىلىدىغان، دىلىدا اللە نىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلىدىغان ئادەمگە ۋاي! ﴿**ئۇ اللە نىڭ ئايەتلىرىنىڭ ئۆزىگە ئوقۇپ بېرىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ تۇرىدۇ، ئاندىن تەكەببۇرلۇق قىلغان ھالدا گويا ئۇنى ئاڭلىمىغاندەك (كۇفرىدا)**﴾ ۋە ئۇنى ئىنكار قىلىشتا ﴿**چىڭ تۇرىدۇ (گۇمراھلىقتا تېخىمۇ ئەزۋەيلەيدۇ)، ئۇنىڭغا قاتتىق ئازاب بىلەن خۇش خەۋەر بەرگىن**﴾ يەنى قىيامەت كۈنى اللە تائالانىڭ دەرگاھىدا ئەلەم قىلغۇچى قاتتىق ئازابىنىڭ بارلىقىنى ئۇنىڭغا خەۋەر قىلىپ قويغىن.

﴿**ئۇ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزدىن بىرەر نەرسىنى بىلگەن چاغدا (يەنى ئۇنىڭغا قۇرئان ئايەتلىرى يەتكەن چاغدا)**﴾ ئۇنىڭغا كاپىر بولۇپ ﴿**ئۇنى مەسخىرە قىلىدىغان نەرسە قىلىۋالىدۇ، ئەنە شۇلار خار قىلغۇچى ئازابقا دۇچار بولىدۇ**﴾ يەنى بۇ ئازاب ئۇلارنىڭ قۇرئاننى خارلىغانلىقى ۋە ئۇنى مەسخىرە قىلىدىغان نەرسە قىلىۋالغانلىقى ئۈچۈندۇر.

ئىمام مۇسلىم، ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قۇرئاننىڭ دۈشمەن قولىغا چۈشۈپ قېلىشىدىن قورقۇپ، ساھابىلارنى دۈشمەن زېمىنىغا قورئان بىلەن سەپەر قىلىشتىن توسقان.

اللە تائالا قىيامەت كۈنى ئۇلار دۇچار بولىدىغان ئازابنى تېخىمۇ ئوچۇق بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئۇلارنى ئالدىدا جەھەننەم (كۈتۈپ تۇرىدۇ)**﴾ يەنى ئۇ سۈپەت بىلەن سۈپەتلەنگەن ھەر قانداق كىشىنىڭ قىيامەت كۈنى بارىدىغان جايى جەھەننەم بولىدۇ.

﴿**ئۇلارنىڭ ئېرىشكەن نەرسىلىرى (يەنى دۇنيادا تاپقان ماللىرى ۋە باللىرى) ۋە اللە نى قويۇپ دوست تۇتقان نەرسىلىرى (يەنى بۇتلىرى) ئۇلارغا ھېچ نەرسىگە ئەسقاتمايدۇ، ئۇلار چوڭ ئازابقا دۇچار بولىدۇ. بۇ (قۇرئان ئۇنىڭغا ئىشەنگەن ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن كىشىگە كامىل) ھىدايەتتۇر، پەرۋەردىگارىنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغانلار ئەڭ قاتتىق ئازابقا دۇچار بولىدۇ**﴾ ئۇ قاتتىق ئەلەم قىلغۇچى ئازابتۇر.

* * * * * * *

۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَكُمُ ٱلْبَحْرَ لِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِۦ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ

www.munber.org

يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾ قُل لِّلَّذِينَ ءَامَنُواْ يَغۡفِرُواْ لِلَّذِينَ لَا يَرۡجُونَ أَيَّامَ ٱللَّهِ لِيَجۡزِيَ قَوۡمَۢا بِمَا
كَانُواْ يَكۡسِبُونَ ﴿١٤﴾ مَنۡ عَمِلَ صَٰلِحٗا فَلِنَفۡسِهِۦۖ وَمَنۡ أَسَآءَ فَعَلَيۡهَاۖ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمۡ تُرۡجَعُونَ ﴿١٥﴾

الله نىڭ ئەمرى بىلەن دېڭىزدا كېمىلەرنىڭ يۈرۈشى ئۈچۈن، سىلەرنىڭ الله نىڭ پەزلىدىن تەلەپ قىلىشىڭلار ئۈچۈن (يەنى تىجارەت قىلىشىڭلار، بېلىق تۇتۇشۇڭلار، دېڭىز ئاستىدىن ئۈنچە ـ مەرۋايىتلارنى سۈزۈۋېلىشىڭلار ئۈچۈن) ۋە (الله غا) شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن، الله سىلەرگە دېڭىزنى بويسۇندۇرۇپ بەردى﴿12﴾. الله ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى (كامالى) پەزلىدىن سىلەرگە بويسۇندۇرۇپ بەردى، بۇنىڭدا ھەقىقەتەن (قۇدرىتى ئىلاھىيىنى) تەپەككۇر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن (الله نىڭ قۇدرىتى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) (روشەن) دەلىللەر بار﴿13﴾. مۆمىنلەرگە ئېيتقىنكى، الله ھەر قەۋمنىڭ قىلمىشلىرىغا يارىشا جازا بېرىدىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلار الله نىڭ كۈنلىرىنى ئۈمىد قىلمايدىغانلارنى (يەنى الله نىڭ ئازابىدىن قورقمايدىغان كۇففارلارنىڭ يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىنى) كەچۈرسۇن﴿14﴾ كىمكى (دۇنيادا) ياخشى ئىش قىلسا، ئۇ ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈن قىلىدۇ، كىمكى يامان ئىش قىلسا، ئۇ ئۆزىنىڭ زىيىنى ئۈچۈن قىلىدۇ، ئاندىن كېيىن پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر (الله ياخشىلىققا مۇكاپات، يامانلىققا جازا بېرىدۇ)﴿15﴾.

دېڭىزنى ۋە باشقا نەرسىلەرنى بويسۇندۇرۇشتا الله تائالانىڭ بىرلىكىنى ۋە قۇدرىتىنى كۆرسىتىدىغان دەلىللەرنىڭ بارلىقى توغرىسىدا

الله تائالا بۇ ئايەتلەردە بەندىلىرىگە ئاتا قىلغان نېمەتلىرىنى بايان قىلىدۇ: ﴿**الله نىڭ ئەمرى بىلەن دېڭىزدا كېمىلەرنىڭ يۈرۈشى ئۈچۈن**﴾ الله ئۇلارغا دېڭىزنى بويسۇندۇرۇپ بەردى.

﴿**سىلەرنىڭ الله نىڭ پەزلىدىن تەلەپ قىلىشىڭلار ئۈچۈن (يەنى تىجارەت قىلىشىڭلار، بېلىق تۇتۇشۇڭلار، دېڭىز ئاستىدىن ئۈنچە ـ مەرۋايىتلارنى سۈزۈۋېلىشىڭلار ئۈچۈن)**﴾ الله دېڭىزغا كېمىلەرنى سۇغا چۆكتۈرۈۋەتمەستىن، سۇ يۈزىدە كۆتۈرۈپ تۇرۇشقا ئەمر قىلدى. كېمىلەردە سەپەر قىلىپ، يىراق - يىراق شەھەرلەردىن، چەت رايونلاردىن ئۆزەڭلارغا پايدىلىق بولغان مەنپەئەتلەرگە ئېرىشىڭلار ئۈچۈن ﴿**ۋە (الله غا) شۈكۈر قىلىشىڭلار ئۈچۈن**﴾ الله سىلەرگە دېڭىزنى بويسۇندۇرۇپ بەردى.

﴿**الله ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى**﴾ يەنى يۇلتۇزلارنى، تاغلارنى، دېڭىزلارنى، دەريالارنى، سىلەر مەنپەئەت ئالىدىغان ھەممە نەرسىنى ﴿**(كامالى) پەزلىدىن سىلەرگە بويسۇندۇرۇپ بەردى**﴾ يەنى بۇنىڭ ھەممىسى الله نىڭ سىلەرگە قىلغان كامالى پەزلىدۇر. ئېھساندۇر ۋە ياخشىلىقىدۇر.

يالغۇز الله تەرىپىدىن ئىنئام قىلىنغاندۇر. ئۇنىڭدا الله تائالاغا ھېچ نەرسە شېرىك ئەمەس. بۇ ھەقتە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿سىلەر بەھرىمەن بولغۇاتقان نېمەتلەرنىڭ ھەممىسىنى الله بەرگەن، سىلەرگە بىرەر ئېغىرچىلىق يەتسە، الله غا يالۋۇرۇپ دۇئا قىلىسىلەر﴾[1].

ئىبنى جەرىر، ئەۋفىي ئارقىلىق ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ الله تائالانىڭ ﴿**الله ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى (كامالى) پەزلىدىن سىلەرگە بويسۇندۇرۇپ بەردى**﴾ دېگەن ئايىتى ھەققىدە مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ھەممە نەرسە الله تەرىپىدىن كېلىدۇ،

---
[1] سۈرە نەھل 53 - ئايەت.

www.munber.org

ئۇنىڭغا قويۇلغان ئىسىمۇ الله تائالانىڭ بەرگەن ئىسىملىرىدىن بىر ئىسىمدۇر، ئۇنىڭ ھەممىسى الله تائالانىڭ ئىنسانلارغا بەرگەن پەزلىدۇر. بۇ ھەقتە الله بىلەن ھېچكىم مۇنازىرە تەلەپ قىلالمايدۇ. بەلكى ئۇ ئۇنىڭ الله نىڭ پەزلى ئىكەنلىكىگە جەزمەن ئىشىنىدۇ. ﴿**بۇنىڭدا ھەقىقەتەن (قۇدرىتى ئىلاھىيىنى) تەپەككۇر قىلىدىغان قەۋم ئۈچۈن (الله نىڭ قۇدرىتى ۋە بىرلىكىنى كۆرسىتىدىغان) (روشەن) دەلىللەر بار**﴾.

مۇشرىكلارنىڭ يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىگە سەۋر قىلىشقا بۇيرۇغانلىقى توغرىسىدا

﴿**مۆمىنلەرگە ئېيتقىنكى، الله ھەر قەۋمنىڭ قىلمىشلىرىغا يارىشا جازا بېرىدىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇلار الله نىڭ كۈنلىرىنى ئۈمىد قىلمايدىغانلارنى (يەنى الله نىڭ ئازابىدىن قورقمايدىغان كۇففارلارنىڭ يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىنى) كەچۈرسۇن**﴾ يەنى ئۇلارنى ئەپۇ قىلسۇن، ئۇلارنىڭ يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىگە سەۋر قىلسۇن، بۇ ئىش ئىسلامنىڭ دەسلەپكى دەۋرىدە بولغان ئىدى. ئۇلار مۇشرىكلارنىڭ ۋە ئەھلى كىتابلارنىڭ ئۆزلىرىگە بولغان مايىللىقىنى قولغا كەلتۈرۈشكە سەۋەب بولسۇن ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىگە سەۋر قىلىشقا بۇيرۇلغان ئىدى. ئاندىن كاپىرلار ھەق بىلەن قارشىلىشىشتا چىڭ تۇرىۋەرگەچكە الله مۆمىنلەرگە ئۇلارغا قارشى جىھاد قىلىشنى، ئۇلارنى يۇرتلىرىدىن ھەيدەپ چىقىرىشنى يولغا قويدى. ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما ۋە قەتادەنىڭ بۇ ئايەت ھەققىدە مۇشۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان.

مۇجاھىد: ﴿**الله نىڭ كۈنلىرىنى ئۈمىد قىلمايدىغانلارنى**﴾ دېگەن بۇ ئايەتنى: الله تائالانىڭ نېمىتىدىن بەھرىمەن بولالمايدىغانلار، دەپ تەپسىر قىلغان. ﴿**الله ھەر قەۋمنىڭ قىلمىشلىرىغا يارىشا جازا بېرىدىغانلىقى ئۈچۈن**﴾ يەنى مۆمىنلەر دۇنيادا ئۇلارنىڭ ئەزىيەتلىرىنى ئەپۇ قىلسا، الله ئاخىرەتتە كاپىرلارنىڭ يامان قىلمىشلىرىغا قارىتا ئاخىرەتتە چوقۇم ئۇلارنىڭ تېگىشلىك جازاسىنى بېرىدۇ.

﴿**كىمكى (دۇنيادا) ياخشى ئىش قىلسا، ئۇ ئۆزىنىڭ پايدىسى ئۈچۈن قىلىدۇ، كىمكى يامان ئىش قىلسا، ئۇ ئۆزىنىڭ زىيىنى ئۈچۈن قىلىدۇ، ئاندىن كېيىن پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ دەرگاھىغا قايتۇرۇلىسىلەر (الله ياخشىلىقىقا مۇكاپات، يامانلىققا جازا بېرىدۇ)**﴾ يەنى قىيامەت كۈنى الله نىڭ دەرگاھىغا قايتىسىلەر، ئاندىن الله تائالانىڭ بۇيرۇقلىرىغا قارشى قىلغان قىلمىشلىرىڭلار ئۆزەڭلارغا كۆرسىتىلىدۇ. ئاندىن الله سىلەرگە ياخشى ـ يامان ئەمەللىرىڭلارغا قارىتا مۇكاپات ۋە جازا بېرىدۇ.

* * * * * * *

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَى
ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ وَءَاتَيْنَٰهُم بَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ ۖ فَمَا ٱخْتَلَفُوٓا۟ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۚ
إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٧﴾ ثُمَّ جَعَلْنَٰكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ
ٱلْأَمْرِ فَٱتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا۟ عَنكَ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ وَإِنَّ
ٱلظَّٰلِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۖ وَٱللَّهُ وَلِىُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾ هَٰذَا بَصَٰٓئِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ
لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢٠﴾

www.munber.org

شەك - شۈبھىسىزكى، بىز ئىسرائىل ئەۋلادىغا كىتابنى (يەنى تەۋراتنى)، ھېكمەتنى ۋە پەيغەمبەرلىكنى ئاتا قىلدۇق، ئۇلارغا پاك نەرسىلەرنى رىزىق قىلىپ بەردۇق، ئۇلارنى (زامانىدىكى) جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلدۇق﴿16﴾. ئۇلارغا دىن ئىشىدا روشەن دەلىللەرنى بەردۇق، پەقەت ئۇلارغا ئىلىم (يەنى دىنىنىڭ راستلىقىغا قەتئىي دەلىللەر) كەلگەندىن كېيىنلا، ئاندىن ئۇلار ئۆزئارا ھەسەت قىلىشىپ ئىختىلاپ قىلىشتى. پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن قىيامەت كۈنى ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشقان ئىشلار ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىدۇ﴿17﴾. ئاندىن سېنى بىز (ئى مۇھەممەد!) دىن ئىشىدا (روشەن) بىر يولدا قىلدۇق، شۇ يولغا ئەگەشكىن، بىلمەيدىغانلار (يەنى مۇشرىكلار)نىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگىن﴿18﴾. شۈبھىسىزكى، (ئۇلارنىڭ گۇمراھلىقىغا ماسلىشىدىغان بولساڭ) ئۇلار سەندىن اللە نىڭ (ئازابى)دىن ھېچ نەرسىنى دەپئى قىلالمايدۇ، شۈبھىسىزكى، (دۇنيادا) زالىملارنىڭ بەزىسى بەزىسىگە دوستتۇر، اللە تەقۋادارلارنىڭ دوستىدۇر﴿19﴾. بۇ (قۇرئان) ئىنسانلار ئۈچۈن روشەن پاكىتلاردۇر، ھىدايەتتۇر، (ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە) جەزمەن ئىشەنگەن قەۋم ئۈچۈن رەھمەتتۇر﴿20﴾.

اللە تائالانىڭ ئىسرائىل ئەۋلادىغا ئاتا قىلغان مەرھەمىتى، شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئىختىلاپ قىلىشقانلىقى توغرىسىدا

اللە تائالا بۇ ئايەتلەردە ئىسرائىل ئەۋلادىغا كىتابلارنى نازىل قىلىش، ئۇلارغا ئۇلارنىڭ ئىچىدىن پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتىش، ئۇلارغا ئۆزلىرىدىن پادىشاھلارنى قىلىش قاتارلىق ئۇلارغا ئاتا قىلغان نېمەتلىرىنى تىلغا ئېلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**شەك - شۈبھىسىزكى، بىز ئىسرائىل ئەۋلادىغا كىتابنى (يەنى تەۋراتنى)، ھېكمەتنى ۋە پەيغەمبەرلىكنى ئاتا قىلدۇق، ئۇلارغا پاك نەرسىلەرنى**﴾ يەنى پاك يېمەك - ئىچمەكلەرنى ﴿**رىزىق قىلىپ بەردۇق، ئۇلارنى (زامانىدىكى) جاھان ئەھلىدىن ئۈستۈن قىلدۇق. ئۇلارغا دىن ئىشىدا روشەن دەلىللەرنى بەردۇق**﴾ شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ ئۈستىگە دەلىل - پاكىتلار تۇرغۇزۇلدى. ئۇلارنىڭ ئۈستىلىرىگە دەلىل - پاكىت تۇرغۇزۇلغاندىن كېيىن ئىختىلاپ قىلىشتى. ئۇلارنىڭ ئۇنداق ئىختىلاپ قىلىشى پەقەت ئۆز - ئارا ھەسەت قىلىشقانلىقىدىن بولدى.

ئى مۇھەممەد! ﴿**پەرۋەردىگارىڭ ھەقىقەتەن قىيامەت كۈنى ئۇلار ئىختىلاپ قىلىشقان ئىشلار ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىدۇ**﴾ يەنى كەلگۈسىدە اللە تائالا ئۇلارنىڭ ئارىسىنى ئۆزىنىڭ ئادىل ھۆكمى بىلەن ئايرىپ قويىدۇ.

بۇ ئۈممەتنى ئىسرائىل ئەۋلادىنىڭ يولىغا مېڭىپ قېلىشتىن ئاگاھلاندۇرۇش توغرىسىدا

اللە تائالا بۇ ئايەتتە ئىسلام ئۈممىتىنى ئىسرائىل ئەۋلادىنىڭ يولىغا مېڭىپ قېلىشتىن، ئۇلارنىڭ يولىنى كۆزلەپ قېلىشتىن ئاگاھلاندۇرۇپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئاندىن سېنى بىز (ئى مۇھەممەد!) دىن ئىشىدا (روشەن) بىر يولدا قىلدۇق، شۇ يولغا ئەگەشكىن**﴾ ﴿(ئى مۇھەممەد!) ساڭا پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن ۋەھيى قىلىنغان قۇرئانغا ئەمەل قىلغىن؛ اللە دىن باشقا مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، مۇشرىكلار بىلەن تەڭ بولمىغىن﴾[1].

﴿**بىلمەيدىغانلار (يەنى مۇشرىكلار)نىڭ نەپسى خاھىشلىرىغا ئەگەشمىگىن. شۈبھىسىزكى، (ئۇلارنىڭ گۇمراھلىقىغا ماسلىشىدىغان بولساڭ) ئۇلار سەندىن اللە نىڭ (ئازابى) دىن ھېچ نەرسىنى**

[1] سۈرە ئەنئام 106 - ئايەت.

www.munber.org

دەپئى قىلالمايدۇ، شۈبھىسىزكى، (دۇنيادا) زالىملارنىڭ بەزىسى بەزىسىگە دوستتۇر﴾ يەنى ئۇلارنىڭ ئۆز ئارا دوستلۇقلىرى اللہ تائالانىڭ ئۇلارغا ئەۋەتىدىغان ئازابىدىن نېمىنى دەپئى قىلالايدۇ؟ شۈبھىسىزكى، ئۇلار پەقەت ئۆزئارا زىيانكارلىقنى، خانىۋەيرانچىلىقنى ۋە ھالاكەتنى تېخىمۇ زىيادە قىلىدۇ، خالاس.

﴿اللہ تەقۋادارلارنىڭ دوستىدۇر﴾ اللہ تائالا ئۇلارنى كۇپۇرنىڭ قاراڭغۇلۇقىدىن ئىماننىڭ يورۇقلۇقىغا چىقىرىدۇ. كاپىرلارنىڭ ئىگىسى شەيتاندۇر، ئۇلارنى ئىماننىڭ يورۇقلۇقىدىن گۇمراھلىقنىڭ قاراڭغۇلۇقىغا چىقىرىدۇ.

ئاندىن اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿بۇ (قۇرئان) ئىنسانلار ئۈچۈن روشەن پاكىتلاردۇر، ھىدايەتتۇر، (ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە) جەزمەن ئىشەنگەن قەۋم ئۈچۈن رەھمەتتۇر﴾.

* * * * * * *

أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ ٱجْتَرَحُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن نَّجْعَلَهُمْ كَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ سَوَآءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ وَخَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ أَفَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَـٰهَهُۥ هَوَىٰهُ وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِۦ وَقَلْبِهِۦ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِۦ غِشَـٰوَةً فَمَن يَهْدِيهِ مِنۢ بَعْدِ ٱللَّهِ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾

يامان ئىشلارنى قىلغانلار (يەنى گۇناھكار كۇففارلار) ئۆزلىرىنى ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلاردەك قىلىشىمىزنى، ھاياتلىقتا، ماماتلىقتا ئۇلار بىلەن ئوخشاش قىلىشىمىزنى ئويلامدۇ؟ (يەنى ئۇلارنى ئوخشاش قىلىشىمىز مۇمكىن ئەمەس) ئۇلارنىڭ چىقارغان ھۆكمى نېمىدېگەن يامان!﴾[21]. اللہ ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ھەقلىق بىلەن ياراتتى، ھەر ئىنساننىڭ قىلمىشىغا يارىشا جازا ياكى مۇكاپات بېرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ﴾[22]. (ئى مۇھەممەد!) ماڭا نەپسى خاھىشىنى ئىلاھ قىلىۋالغان، اللہ ئازدۇرغان، (ھەقنى) بىلىپ تۇرغان، اللہ قۇلىقىنى ۋە قەلبىنى پېچەتلىۋەتكەن ۋە كۆزىنى پەردىلىگەن ئادەمنى ئېيتىپ بەرگىن، اللہ ئازدۇرغاندىن كېيىن، ئۇنى كىم ھىدايەت قىلالايدۇ؟ سىلەر (بۇلاردىن) ۋەز - نەسىھەت ئالمامسىلەر؟﴾[23].

مۆمىن بىلەن كاپىرنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىكىنىڭ ئوخشىمايدىغانلىقى توغرىسىدا

اللہ تائالا بۇ ئايەتتە مۆمىنلەر بىلەن كاپىرلارنىڭ ئوخشاش بولمايدىغانلىقىدىن خەۋەر بېرىدۇ. اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئەھلى دوزاخ بىلەن ئەھلى جەننەت (قىيامەت كۈنى) باراۋەر بولمايدۇ، ئەھلى جەننەت بولسا مەقسەتكە ئېرىشكۈچىلەردۇر﴾[1].

﴿يامان ئىشلارنى قىلغانلار﴾ يەنى گۇناھ ئىشلىگەن ۋە ئۇنى كەسىپ قىلىۋالغان **﴿(گۇناھكار كۇففارلار) ئۆزلىرىنى ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلاردەك قىلىشىمىزنى، ھاياتلىقتا، ماماتلىقتا ئۇلار بىلەن ئوخشاش قىلىشىمىزنى﴾** يەنى ئۇلارنى مۆمىنلەر بىلەن دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە باراۋەر قىلىشىمىزنى **﴿ئويلامدۇ؟ (يەنى ئۇلارنى ئوخشاش قىلىشىمىز مۇمكىن ئەمەس) ئۇلارنىڭ چىقارغان ھۆكمى نېمىدېگەن يامان!﴾** يەنى بىز ئادىل ھۆكۈم چىقىرىدىغان تۇرۇقلۇق، ئۇلارنىڭ بىزنى ياخشىلار

---

[1] سۈرە ھەشر 20 - ئايەت.

www.munber.org

بىلەن گۇناھكارلارنىڭ ئارىسىنى ئاخىرەت يۇرتىدا ۋە بۇ دۇنيادىمۇ باراۋەر قىلىدۇ، دەپ ئويلاپ چىقارغان ھۆكمى نېمىدېگەن يامان!

ئىمام تەبەرانى، مەسرۇقتىن تەمىم دارىينىڭ بىر كېچىسى ئورنىدىن تۇرۇپ تاڭ يورىغىچە: ﴿يامان ئىشلارنى قىلغانلار (يەنى گۇناھكار كۇففارلار) ئۆزلىرىنى ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلاردەك قىلىشىمىزنى، ھاياتلىقتا، ماماتلىقتا ئۇلار بىلەن ئوخشاش قىلىشىمىزنى ئويلامدۇ؟﴾ دېگەن ئايەتنى تەكرار ـ تەكرار ئوقۇپ چىققانلىقىنى رىۋايەت قىلغان. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿الله ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى ھەقلىق بىلەن ياراتتى، ھەر ئىنساننىڭ قىلمىشىغا يارىشا جازا ياكى مۇكاپات بېرىلىدۇ، ئۇلارغا زۇلۇم قىلىنمايدۇ﴾.

﴿(ئى مۇھەممەد!) ماڭا نەپسى خاھىشىنى ئىلاھ قىلىۋالغان﴾ يەنى ئۆزىنىڭ بىلگىنىچە ئىش قىلىدىغان، كۆڭلى نېمىنى تارتسا شۇنى قىلىدىغان، نېمىنى يامان كۆرسە شۇنى تاشلايدىغان ﴿الله ئازدۇرغان، (ھەقنى) بىلىپ تۇرغان﴾ يەنى ئۇنىڭ ئازغۇنلۇققا لايىق ئىكەنلىكىنى الله بىلىپ ئازدۇرغان، ياكى ئۇنىڭغا ھەقنى ئىسپاتلايدىغان ئىلىم يەتكەن ۋە دەلىل ـ پاكىت تۇرغۇزۇلغاندىن كېيىن ئۇ ھەقنى ئىنكار قىلغانلىقى ئۈچۈن الله ئۇنى ئازدۇرغان.

﴿الله قۇلىقىنى ۋە قەلبىنى پېچەتلىۋەتكەن ۋە كۆزىنى پەردىلىگەن﴾ يەنى ئۆزىگە پايدىلىق نەرسىنى ئاڭلىمايدىغان، توغرا يولنى كۆرسىتىپ بەرسە ئېسىدە تۇتمايدىغان ۋە يولنى نۇرلاندۇرىدىغان دەلىل ـ پاكىتنى كۆرمەيدىغان ﴿ئادەمنى ئېيتىپ بەرگىن، الله ئازدۇرغاندىن كېيىن، ئۇنى كىم ھىدايەت قىلالايدۇ؟ سىلەر (بۇلاردىن) ۋەز ـ نەسىھەت ئالمامسىلەر؟﴾.

بۇ ھەقتە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿الله ئازدۇرغان كىشىنى ھىدايەت قىلغۇچى بولمايدۇ، الله ئۇلارنى گۇمراھلىقلىرىدا قويۇپ بېرىدۇكى، ئۇلار تېڭىرقاپ يۈرىدۇ﴾[1].

* * * * * * *

وَقَالُواْ مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنۡيَا نَمُوتُ وَنَحۡيَا وَمَا يُهۡلِكُنَآ إِلَّا ٱلدَّهۡرُۚ وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنۡ
عِلۡمٍۖ إِنۡ هُمۡ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾ وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٖ مَّا كَانَ حُجَّتَهُمۡ إِلَّآ أَن قَالُواْ ٱئۡتُواْ
بِـَٔابَآئِنَآ إِن كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُ يُحۡيِيكُمۡ ثُمَّ يُمِيتُكُمۡ ثُمَّ يَجۡمَعُكُمۡ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡقِيَٰمَةِ لَا رَيۡبَ
فِيهِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٢٦﴾

ئۇلار (يەنى قىيامەتنى ئىنكار قىلغۇچىلار): «ھايات دېگەن پەقەت دۇنيادىكى ھاياتىمىزدۇر، ئۆلىمىز ۋە تىرىلىمىز (يەنى تۇغۇلىمىز). پەقەت زاماننىڭ ئۆتۈشى بىلەن يوق بولىمىز» (دەيدۇ). ئۇلار بۇ خۇسۇستا ھېچقانداق مەلۇماتقا ئىگە ئەمەس، ئۇلار پەقەت گۇمان بىلەن سۆزلەيدۇ﴿24﴾. ئۇلارغا بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز ئوچۇق ئوقۇپ بېرىلسە، ئۇلارنىڭ پاكىتى پەقەت «ئەگەر راستچىل بولساڭلار، ئاتا ـ بوۋىلىرىمىزنى كەلتۈرۈپ بېقىڭلار (يەنى تىرىلدۈرۈڭلار)» دېيىشتىن ئىبارەت بولىدۇ﴿25﴾. (ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «الله سىلەرنى تىرىلدۈرەلەيدۇ، ئاندىن (ئەجىلىڭلار يەتكەندە) ۋاپات قىلدۇرالايدۇ،

---

[1] سۈرە ئەئراف 186 ـ ئايەت.

www.munber.org

ئاندىن شەك ـ شۈبھىسىز قىيامەت كۈنىدە سىلەرنى يىغىدۇ، لېكىن كىشىلەرنىڭ تولىسى (اللە نىڭ قۇدرىتىنى) بىلمەي (قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلىدى) » ﴿26﴾.

كاپىرنىڭ ئېتىقادى، ئۇنىڭ دەلىلى ۋە ئۇنىڭغا بېرىلگەن رەددىيە توغرىسىدا

اللە تائالا بۇ ئايەتتە كاپىرلاردىن، دەھرىلەر گۇرۇھىنىڭ ۋە قىيامەتنى ئىنكار قىلىشتا ئۇلار بىلەن بىرلىشىۋالغان ئەرەب مۇشرىكلىرىنىڭ سۆزلىرىدىن خەۋەر بېرىدۇ.

﴿ئۇلار (يەنى قىيامەتنى ئىنكار قىلغۇچىلار): «ھايات دېگەن پەقەت دۇنيادىكى ھاياتىمىزدۇر، ئۆلىمىز ۋە تىرىلىمىز (يەنى تۇغۇلىمىز)،دەيدۇ﴾ يەنى ئۇلار: ياشايدىغان جاي پەقەت مۇشۇ دۇنيادۇر، بىر قەۋم ئۆلۈپ تۈگىسە، باشقىلار دۇنياغا كېلىدۇ. ھېچ يەردە قىيامەت دېگەن نەرسە يوق، دەيدۇ. مانا بۇ قىيامەتنى ئىنكار قىلغۇچى ئەرەب مۇشرىكلىرىنىڭ سۆزىدۇر. ھەتتا ئۇلارنىڭ ئىلاھشۇناس پەلسەپىچىلىرىمۇ شۇنداق دەيدۇ. ئۇلار دەسلەپتە يوق يەردىن يارىتىلىشنى، ئۆلگەندىن كېيىن قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلىدۇ، ھەم ياراتقۇچى اللە نى ئىنكار قىلىدىغان ”دەھرىلەر“ ھەر قانداق نەرسە ھەر 36 مىڭ يىلدا بىر قېتىم بۇرۇنقىدەك ھالىتىگە قايتىدۇ، دەپ ئېتىقاد قىلىدىغان ”دەۋرلەر“ مۇ شۇنداق دەيدۇ. ئۇلار دەۋرنىڭ ئايلىنىپ تۇرۇشى نۇرغۇن قېتىم تەكرارلانغان، ئۇ تېخى ئاخىرقى چېكىگە يەتكىنى يوق، دېگەن بىمەنە سەپسەتىلەرنى ساتىدۇ. ئۇلار ئەقلىي دەلىللەرنى چوڭ كۆرسىتىپ، پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق اللە تائالا تەرىپىدىن كەلگەن نەقلىي دەلىللەرنى ئىنكار قىلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار: **﴿پەقەت زامانىنىڭ ئۆتۈشى بىلەن يوق بولىمىز (دەيدۇ)﴾** اللە تائالا ئۇلارغا رەددىيە بېرىپ مۇنداق دەيدۇ: **﴿ئۇلار بۇ خۇسۇستا ھېچقانداق مەلۇماتقا ئىگە ئەمەس، ئۇلار پەقەت گۇمان بىلەن سۆزلەيدۇ﴾** يەنى ئۆز پەرەزلىرىگە تايىنىپ خىيالىچە سۆزلەيدۇ.

ئەمما ئىمام بۇخارى، مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد ۋە نەسەئى قاتارلىقلار ئەبۇھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەدىس قۇددىسىدا: «اللە تائالا ئېيتىدۇكى، ئادەم ئەۋلادى ماڭا ئەزىيەت قىلىدۇ، ئۇ زامانىنى تىللايدۇ، مەن زاماندۇرمەن، ئىش مېنىڭ قول ئىلكىمدە، كېچىنى كۈندۈز قىلىمەن، كۈندۈزنى كېچە قىلىمەن» دېگەنلىكىنى، يەنە بىر رىۋايەتتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ «زامانىنى تىللىماڭلار، شەك ـ شۈبھىسىزكى، اللە تائالا زاماندۇر» دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان ھەدىسكە كەلسەك، ئىماملاردىن شافىئىي، ئەبۇئۇبەيدە ۋە باشقىلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «زامانىنى تىللىماڭلار، شەك ـ شۈبھىسىزكى، اللە تائالا زاماندۇر» دېگەن سۆزىنى ئىزاھلاشتا مۇنداق دېگەن: جاھىلىيەت دەۋرىدە ئەرەبلەر، ئەگەر ئۆزلىرىگە بىرەر ئېغىرچىلىق ياكى بىرەر بالا ۋە ياكى بىرەر مۇسىبەت كەلسە، ئۇلار: ئى زىيانكار زامان! دەيتتى. ئۇلار ئەنە شۇ ئۆزلىرىگە ئۇنى كەلمىگەن ئىشلارنى زامانغا ئارتاتتى ۋە زامانىنى تىللايتتى. ئەمەلىيەتتە ئۇ ئىشلارنى قىلغۇچى پەقەت اللە تائالادۇر. شۇنداق قىلىپ ئۇلار گويا غالىب ۋە بۈيۈك اللە تائالانى تىللىغان بىلەن ئوخشاش بولىدۇ. چۈنكى، ئەمەلىيەتتە ئۇ ئىشلارنى اللە تائالا قىلغۇچىدۇر. مۇشۇ سەۋەبتىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلارنى زامانىنى تىللاشتىن توسقان. چۈنكى، ئۇلار دەۋاتقان ۋە ئۇ ئىشلارنى ئارتىۋاتقان زامان بولسا اللە تائالادۇر. مانا بۇ، ئۇ ھەدىس توغرىسىدا ئېيتىلغان ئەڭ ياخشى باياندۇر ۋە كۆزدە تۇتۇلغان ئەسلى مەنىدۇر.

ئىبنى ھەزىم ۋە ئۇنىڭغا ئوخشاش زاھىرى مەزھەپىدىكىلەرنىڭ بۇ ھەدىسنى دەلىل قىلىپ تۇرۇپ زامانىنى اللە تائالانىڭ چىرايلىق ئىسىملىرى قاتارىدا سانىغانلىقى بولسا، ھەقىقەتەن بىر خاتالىقتۇر.

﴿ئۇلارغا بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز ئوچۇق ئوقۇپ بېرىلسە﴾ يەنى ئۇلارغا ئۆلۈپ يوقالغان، پارچە - پارچە بولۇپ توپىغا ئارىلىشىپ كەتكەندىن كېيىن، اللہ تائالانىڭ ئۇلارنى قايتا تىرىلدۈرۈشكە قادىر ئىكەنلىكى ھەققىدە دەلىل كەلتۈرۈلسە ۋە ھەق بايان قىلىنسا **﴿ئۇلارنىڭ پاكىتى پەقەت «ئەگەر راستچىل بولساڭلار، ئاتا - بوۋىلىرىمىزنى كەلتۈرۈپ بېقىڭلار﴾** يەنى دەۋاتقىنىڭلار ھەق بولسا، ئۇلارنى تىرىلدۈرۈپ بېقىڭلار **﴿دېيىشتىن ئىبارەت بولدى﴾**.

﴿(ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «اللہ سىلەرنى تىرىلدۈرەلەيدۇ، ئاندىن (ئەجىلىڭلار پۈتكەندە) ۋاپات قىلدۇرالايدۇ﴾ يەنى سىلەر كۆرۈپ تۇرغاندەك، اللہ سىلەرنى يوق يەردىن ۋۇجۇتقا چىقىرىدۇ.

اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿مەخلۇقاتنى دەسلەپتە (يوقتىن) بار قىلىدىغان، ئاندىن ئۇنى (ئۆلگەندىن كېيىن) تىرىلدۈرىدىغان اللہ ئەنە شۇدۇر، ئۇ (يەنى مەخلۇقاتنى تىرىلدۈرۈش) اللہ غا (ئۇنى دەسلەپتە يوقتىن بار قىلغانغا قارىغاندا) ئوڭايدۇر﴾[1] ﴿اللہ نى قانداقمۇ ئىنكار قىلىسىلەركى، جانسىز ئىدىڭلار، اللہ سىلەرگە جان بەردى (يەنى ئاتاڭلارنىڭ پۇشتىدا، ئاناڭلارنىڭ قارنىدا ئابىمەنى ئىدىڭلار)، كېيىن (ئەجىلىڭلار توشقاندا) اللہ جېنىڭلارنى ئالىدۇ، ئاندىن كېيىن تىرىلدۈرىدۇ﴾[2] يەنى سىلەرنى دەسلەپتە يوق يەردىن يارىتىشقا قادىر بولغان اللہ، قايتا تىرىلدۈرۈشكە ئەلۋەتتە قادىردۇر.

﴿ئاندىن شەك - شۈبھىسىز قىيامەت كۈنىدە سىلەرنى يىغىدۇ﴾ يەنى سىلەرگە **﴿ئەگەر راستچىل بولساڭلار، ئاتا - بوۋىلىرىمىزنى كەلتۈرۈپ بېقىڭلار﴾** دېگىدەك پۇرسەت يەنە بەرمەسلىكى ئۈچۈن اللہ سىلەرنى دۇنياغا قايتۇرمايدۇ. سىلەرنى پەقەت قىيامەت كۈنىدە يىغىدۇ: ﴿ئۇ كۈندە اللہ سىلەرنى قىيامەت ئۈچۈن توپلايدۇ﴾[3] ﴿(پەيغەمبەرلەرنىڭ قەۋملىرىگە ئائىت ئىشلار) قايسى بۈيۈك كۈنگە كېچىكتۈرۈلدى؟ خالايىقنىڭ ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىلىدىغان كۈن ئۈچۈن (تەخىر قىلىندى)﴾[4] ﴿ئۇنى يەنى قىيامەت كۈنىنى بىز مۇئەييەن مۇددەتكىچە تەخىر قىلىمىز﴾[5].

﴿لېكىن كىشىلەرنىڭ تولىسى (اللہ نىڭ قۇدرىتىنى) بىلمەي (قايتا تىرىلىشنى ئىنكار قىلىدۇ)﴾ يەنى شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار قىيامەتنى ئىنكار قىلىدۇ، ئۆلۈكلەرنىڭ تىرىلدۈرۈلىدىغانلىقىنى يىراق ھېسابلايدۇ. بۇ ھەقتە اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار ئۇ ئازابنى يىراق دەپ قارايدۇ. بىز ئۇنى يېقىن دەپ قارايمىز﴾[6] يەنى ئۇلار قىيامەتنىڭ يۈز بېرىشىنى (يەنى قىيامەتنىڭ قايىم بولۇشىنى، ئۆلۈكلەرنىڭ تىرىلدۈرۈلىشىنى) يىراق سانايدۇ. مۆمىنلەر ئۇنى ناھايىتى ئاسانلا ۋۇجۇتقا چىقىدۇ ۋە بولىدىغان ۋاقتىمۇ يېقىن دەپ قارايدۇ.

* * * * * * *

---

[1] سۈرە رۇم 27 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە بەقەرە 28 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] سۈرە تەغابۇن 9 - ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[4] سۈرە مۇرسەلات 12 - 13 - ئايەتلەر.
[5] سۈرە ھۇد 104 - ئايەت
[6] سۈرە مەئارىج 6 — 7 - ئايەتلەر.

www.munber.org

وَلِلَّهِ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ وَيَوۡمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوۡمَئِذٖ يَخۡسَرُ ٱلۡمُبۡطِلُونَ ﴿٢٧﴾ وَتَرَىٰ
كُلَّ أُمَّةٖ جَاثِيَةٗۚ كُلُّ أُمَّةٖ تُدۡعَىٰٓ إِلَىٰ كِتَٰبِهَا ٱلۡيَوۡمَ تُجۡزَوۡنَ مَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٢٨﴾ هَٰذَا كِتَٰبُنَا يَنطِقُ
عَلَيۡكُم بِٱلۡحَقِّۚ إِنَّا كُنَّا نَسۡتَنسِخُ مَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ﴿٢٩﴾

ئاسمانلار بىلەن زېمىننىڭ پادىشاھلىقى اللە غا خاستۇر، قىيامەت قايىم بولغان كۈندە كاپىرلار زىيان تارتىدۇ﴿27﴾. ھەر ئۈممەتنى (قورقۇنچىنىڭ قاتتىقلىقىدىن) تىزلانغان ھالدا كۆرىسەن، ھەر ئۈممەت ئۆزىنىڭ نامە ـ ئەمالىغا چاقىرىلىدۇ، (ئۇلارغا) «بۈگۈن قىلمىشىڭلارغا يارىشا مۇكاپاتقا ئېرىشىسىلەر ياكى جازاغا ئۇچرايسىلەر» (دېيىلىدۇ)﴿28﴾. بۇ بىزنىڭ كىتابىمىز (يەنى نامە ـ ئەمال) سىلەرگە ھەق بىلەن سۆزلەيدۇ، بىز قىلمىشىڭلارنى يازدۇرۇپ تۇرغان ئىدۇق (يەنى پەرىشتىلەرنى ئەمەللىرىڭلارنى يېزىپ تۇرۇشقا بۇيرۇيتتۇق)﴿29﴾.

قىيامەت كۈندىكى قورقۇنچلۇق ئەھۋاللار توغرىسىدا

اللە تائالا بۇ ئايەتتە ئۆزىنىڭ ئاسمانلار بىلەن زېمىننىڭ پادىشاھى، ئۇلارنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتتىكى ھۆكۈمدارى ئىكەنلىكىنى خەۋەر قىلغاندىن كېيىن مۇنداق دەيدۇ: ﴿**قىيامەت قايىم بولغان كۈندە كاپىرلار زىيان تارتىدۇ**﴾ يەنى ئۇلار اللە تائالاغا كاپىر بولغان، ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە نازىل قىلغان روشەن ئايەتلىرىنى ۋە ئوچۇق دەلىللىرىنى ئىنكار قىلغان كىشىلەردۇر.

﴿**ھەر ئۈممەتنى (قورقۇنچىنىڭ قاتتىقلىقىدىن)**﴾ ۋە چوڭلۇقىدىن ﴿**تىزلانغان ھالدا كۆرىسەن**﴾ ئېيتىلىشىچە، ھەر بىر ئادەم جەھەننەمنىڭ ئۈستىگە كەلتۈرۈلسە، جەھەننەم قاتتىق بىر گۈكىرەيدۇ ـ دە، بۇنىڭ بىلەن ھەر قانداق بىر ئادەم قورققىنىدىن تىزلىنىدۇ. ھەتتا اللە تائالانىڭ دوستى ئىبراھىم ئەلەيھىسسالاممۇ: ئى اللە! ماڭا رەھىم قىلغىن! ماڭا رەھىم قىلغىن، ماڭا رەھىم قىلغىن، ئى اللە! بۈگۈن سەندىن پەقەت ماڭىلا رەھىم قىلىشىڭنى سورايمەن، دەيدۇ. ھەتتا ئىسا ئەلەيھىسسالاممۇ: ئى اللە! بۈگۈن سەندىن پەقەت ماڭىلا رەھىم قىلىشىڭنى سورايمەن. مېنى تۇغقان ئانام مەريەمگە رەھىم قىلىشىڭنى سورىمايمەن، دەيدۇ[1].

﴿**ھەر ئۈممەت ئۆزىنىڭ نامە ـ ئەمالىغا**﴾ يەنى قىلمىشلىرى يېزىلغان كىتاب بويىچە ﴿**چاقىرىلىدۇ**﴾. بۇ ھەقتە اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿نامە ـ ئەماللار ھازىر قىلىنىدۇ، پەيغەمبەرلەر ۋە گۇۋاھچىلار كەلتۈرۈلىدۇ﴾[2].

شۇڭا پاك ۋە يۈكسەك اللە مۇنداق دەيدۇ: ﴿**(ئۇلارغا) «بۈگۈن قىلمىشىڭلارغا يارىشا مۇكاپاتقا ئېرىشىسىلەر ياكى جازاغا ئۇچرايسىلەر»**﴾ يەنى ئەمەللىرىڭلارنىڭ ياخشى ـ يامىنىغا يارىشا مۇكاپاتلىنىسىلەر ياكى جازاغا تارتىلىسىلەر، دېيىلىدۇ.

اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿بۇ كۈندە ئىنسانغا (چوڭ بولسۇن،كىچىك بولسۇن، ياخشىلىق بولسۇن، يامانلىق بولسۇن) ئىلگىرى ـ ئاخىرى قىلغان ئەمەللىرى ئۇقتۇرۇلىدۇ. بەلكى ئىنسان ئۆزىگە

---

[1] يەنى ئەھۋال ئىنتايىن قاتتىق، قورقۇنچلۇق بولغاچقا، ھەر ئادەم ئۆزى بىلەنلا بولۇپ ئەڭ مېھرىبان كىشىسى بولغان ئانىسىنىمۇ ئۇنتۇپ كېتىدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ.
[2] سۈرە زۇمەر 69 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

(يەنى قىلغان يامان ئىشلىرىغا) ئۆزى گۇۋاھتۇر. ئۇ ئۆزىنى ئاقلاش ئۈچۈن قانچە ئۆزرە ئېيتقان تەقدىردىمۇ (ئۆزرىسى قوبۇل قىلىنمايدۇ)﴾[1].

﴿**بۇ بىزنىڭ كىتابىمىز (يەنى نامە ـ ئەمال) سىلەرگە ھەق بىلەن سۆزلەيدۇ**﴾ يەنى سىلەرنىڭ نام ـ ئەمەللىرىڭلارنىڭ ھەممىسىنى ئۇنىڭغا بىر نەرسە قوشۇپ قويماستىن ياكى ئۇنىڭدىن بىر نەرسە كېمەيتىپمۇ قويماستىن ھازىر قىلىدۇ.

اللہ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿كىشىلەرنىڭ نامە ـ ئەمالى ئوتتۇرىغا قويۇلىدۇ، گۇناھكارلارنىڭ ئۇنىڭدىكى خاتىرىلەردىن قورققانلىقىنى كۆرىسەن، ئۇلار: «ۋاي بىزگە! بۇ نامە ـ ئەمالغا چوڭ ـ كىچىك گۇناھنىڭ ھەممىسى خاتىرىلىنىپتىغۇ؟» دەيدۇ، ئۇلار قىلغان ـ ئەتكەنلىرىنىڭ ھەممىسىنىڭ نامە ـ ئەمالغا خاتىرىلەنگەنلىكىنى كۆرىدۇ، پەرۋەردىگارىڭ ھېچ ئادەمگە زۇلۇم قىلمايدۇ﴾[2].

﴿**بىز قىلمىشىڭلارنى يازدۇرۇپ تۇرغان ئىدۇق (يەنى پەرىشتىلەرنى ئەمەللىرىڭلارنى يېزىپ تۇرۇشقا بۇيرۇيتتۇق)**﴾ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما ۋە باشقىلار: پەرىشتىلەر بەندىلەرنىڭ ئەمەللىرىنى يېزىپ تۇرىدۇ. ئاندىن ئۇنى ئاسمانغا ئېلىپ چىقىدۇ، ئاندىن نامە ـ ئەمەللەرنى تىزىملاش ئورنىدىكى پەرىشتىلەر بىلەن ئۇچرىشىپ قوللىرىدىكى ئەمەللەرنى، اللہ بەندىلەرنى يارىتىشتىن ئىلگىرى ئۇلارغا بۇرۇنلا يېزىۋەتكەن، ھەر شەبى قەدىر كېچىسى لەۋھۇلمەھپۇزدىن پەرىشتىلەرگە مەلۇم بولغان نەرسىلەر بىلەن سېلىشتۇرىدۇ. بىر ھەرپ چاغلىق نەرسىنىمۇ قوشۇپ قويمايدۇ ۋە كېمەيتىپ قويمايدۇ، دېدى. ئاندىن بۇ ئايەتنى ئوقۇدى: ﴿**بىز قىلمىشىڭلارنى يازدۇرۇپ تۇرغان ئىدۇق (يەنى پەرىشتىلەرنى ئەمەللىرىڭلارنى يېزىپ تۇرۇشقا بۇيرۇيتتۇق)**﴾

* * * * * * *

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِى رَحْمَتِهِۦ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ
ٱلْمُبِينُ ﴿٣٠﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَفَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَٱسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٣١﴾
وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَٱلسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُم مَّا نَدْرِى مَا ٱلسَّاعَةُ إِن نَّظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا
نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٢﴾ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٣﴾
وَقِيلَ ٱلْيَوْمَ نَنسَىٰكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٣٤﴾ ذَٰلِكُم
بِأَنَّكُمُ ٱتَّخَذْتُمْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ فَٱلْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ
يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٣٥﴾ فَلِلَّهِ ٱلْحَمْدُ رَبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَرَبِّ ٱلْأَرْضِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٦﴾ وَلَهُ ٱلْكِبْرِيَآءُ فِى
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾

---

[1] سۈرە قىيامەت 13 — 15 - ئايەتكىچە.
[2] سۈرە كەھف 49 - ئايەت.

www.munber.org

ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلغانلارغا كەلسەك، پەرۋەردىگارى ئۇلارنى ئۆزىنىڭ رەھمىتى دائىرىسىگە كىرگۈزىدۇ، بۇ روشەن مۇرادقا يېتىشتۇر﴿30﴾.كاپىرلارغا كەلسەك، (ئۇلارنى ئەيىبلەش يۈزىسىدىن) ئۇلارغا: «مېنىڭ ئايەتلىرىم سىلەرگە ئوقۇپ بېرىلمىدىمۇ؟ سىلەر چوڭچىلىق قىلىپ (ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىشتىن) باش تارتتىڭلار، سىلەر گۇناھقا چۆمگەن قەۋم ئىدىڭلار» (دېيىلىدۇ) ﴿31﴾. (سىلەرگە) «اللە نىڭ ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر، قىيامەتتە (يەنى قىيامەتنىڭ بولۇشىدا) ھېچ شەك يوق» دېيىلسە، سىلەر (ھەددىدىن زىيادە سەركەشلىكىڭلاردىن): «قىيامەتنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەيمىز، پەقەت ئۇنى بولۇشى مۇمكىن دەپ گۇمان قىلىمىز، (ئۇنىڭغا) بىز ھەقىقىي ئىشەنمەيمىز» دېدىڭلار﴿32﴾. (ئاخىرەتتە) ئۇلارنىڭ قىلغان يامان ئىشلىرى ئاشكارا بولىدۇ، ئۇلار (دۇنيادىكى چاغلىرىدا) مەسخىرە قىلغان ئازاب ئۇلارنى ئورىۋالىدۇ﴿33﴾. (ئۇلارغا) دېيىلىدۇ: «سىلەرنىڭ مۇشۇ كۈنىدىكى مۇلاقاتنى ئۇنتۇغانلىقىڭلارغا ئوخشاش، بۈگۈن سىلەرنى ئۇنتۇيمىز (يەنى سىلەرنى ئازابقا تاشلاپ قويۇپ ئۇنتۇپ قالغاندەك مۇئامىلە قىلىمىز)، سىلەرنىڭ جايىڭلار دوزاخ بولىدۇ، سىلەرگە (سىلەرنى ئازابتىن قۇتقۇزىدىغان) ھېچقانداق ياردەمچىمۇ بولمايدۇ﴿34﴾. بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، سىلەر اللە نىڭ ئايەتلىرىنى مەسخىرە قىلىدىغان نەرسە قىلىۋالدىڭلار ۋە سىلەرنى دۇنيا تىرىكچىلىكى ئالدىدى». بۈگۈن ئۇلار دوزاختىن چىقىرىلمايدۇ، ئۇلاردىن (تەۋبە قىلىش ۋە ئىبادەت قىلىش بىلەن) اللە نى رازى قىلىشمۇ تەلەپ قىلىنمايدۇ﴿35﴾. جىمى ھەمدۇسانا ئاسمانلارنىڭ پەرۋەردىگارى، زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى ۋە ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللە غا خاستۇر!﴿36﴾ ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ئۇلۇغلۇق اللە غا خاستۇر، اللە غالىبتۇر، ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر﴿37﴾.

اللە تائالا قىيامەت كۈنى مەخلۇقاتلار ئىچىدە چىقىرىدىغان ھۆكمىدىن خەۋەر قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئىمان ئېيتقان ۋە ياخشى ئىشلارنى قىلغانلارغا كەلسەك**﴾ يەنى چىن دىللىرىدىن ئىمان ئېيتقان، قول، پۇت، كۆز، تىلغا ئوخشاش ئەزالىرى شەرىئەتكە مۇۋاپىق ياخشى ئەمەللەرنى قىلغان كىشىلەرگە كەلسەك، ﴿**پەرۋەردىگارى ئۇلارنى ئۆزىنىڭ**﴾ جەننەتتىن ئىبارەت ﴿**رەھمىتى دائىرىسىگە كىرگۈزىدۇ**﴾.

بۇ ھەقتە ئىمام بۇخارى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «شەكسىزكى، اللە تائالا جەننەتكە: سەن مېنىڭ رەھمىتىم، مەن سەن بىلەن خالىغان ئادەمگە رەھىم قىلىمەن، دېگەن». ﴿**بۇ روشەن مۇرادقا**﴾ يەنى ئوچۇق ئاشكارا ئۇتۇقۇقا ﴿**يېتىشتۇر. كاپىرلارغا كەلسەك، (ئۇلارنى ئەيىبلەش يۈزىسىدىن) ئۇلارغا: «مېنىڭ ئايەتلىرىم سىلەرگە ئوقۇپ بېرىلمىدىمۇ؟**﴾ يەنى اللە تائالانىڭ ئايەتلىرى سىلەرگە ئوقۇپ بېرىلمىدىمۇ؟

﴿**سىلەر چوڭچىلىق قىلىپ (ئۇنىڭغا ئىمان ئېيتىشتىن) باش تارتتىڭلار**﴾ يەنى ئۇنى ئاڭلاشتىن يۈز ئۆرۈدىڭلار. سىلەر دىلىڭلارنى قاپلاپ كەتكەن كۇپۇرلۇق بىلەن بىرگە قىلمىشىڭلاردا ﴿**گۇناھقا چۆمگەن قەۋم ئىدىڭلار» (دېيىلىدۇ). (سىلەرگە) «اللە نىڭ ۋەدىسى ھەقىقەتەن ھەقتۇر، قىيامەتتە (يەنى قىيامەتنىڭ بولۇشىدا) ھېچ شەك يوق» دېيىلسە**﴾ يەنى مۆمىنلەر سىلەرگە شۇنداق دېسە، ﴿**سىلەر (ھەددىدىن زىيادە سەركەشلىكىڭلاردىن): «قىيامەتنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەيمىز**﴾ يەنى ئۇنى ئۇقمايمىز ﴿**پەقەت ئۇنى بولۇشى مۇمكىن دەپ گۇمان قىلىمىز**﴾ يەنى ئۇنى پەقەت بولۇپ قالارمىكىن دەپ ئويلايمىز.

﴿**(ئۇنىڭغا) بىز ھەقىقىي ئىشەنمەيمىز» دېدىڭلار. (ئاخىرەتتە) ئۇلارنىڭ قىلغان يامان ئىشلىرى ئاشكارا بولىدۇ، ئۇلار (دۇنيادىكى چاغلىرىدا) مەسخىرە قىلغان ئازاب ئۇلارنى ئورىۋالىدۇ. (ئۇلارغا) دېيىلىدۇ: «سىلەرنىڭ مۇشۇ كۈنىدىكى مۇلاقاتنى ئۇنتۇغانلىقىڭلارغا ئوخشاش، بۈگۈن سىلەرنى ئۇنتۇيمىز**

www.munber.org

(يەنى سىلەرنى ئازابقا تاشلاپ قويۇپ ئۇنتۇپ قالغاندەك مۇئامىلە قىلىمىز)﴾ يەنى سىلەر ئۇ كۈن ئۈچۈن ياخشى ئىش قىلمىدىڭلار. چۈنكى، سىلەر ئۇ كۈنگە ئىشەنمەيتتىڭلار. **﴿سىلەرنىڭ جايىڭلار دوزاخ بولىدۇ، سىلەرگە (سىلەرنى ئازابتىن قۇتقۇزىدىغان) ھېچقانداق ياردەمچىمۇ بولمايدۇ﴾.**

ئىمام مۇسلىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «اللہ تائالا بەزى بەندىلىرىگە قىيامەت كۈنى: ساڭا خوتۇن بەرمىدىممۇ؟ سېنى ھۆرمەتكە سازاۋەر قىلمىدىممۇ؟ سېنىڭ خىزمىتىڭ ئۈچۈن ئاتنى، تۆگىنى ساڭا بويسۇندۇرۇپ بەرمىدىممۇ؟ سېنى خالىغانچە باشقۇرىدىغان، غەنىمەتنىڭ تۆتتىن بىر قىسمىنى ئالىدىغان پادىشاھ[1] قىلمىدىممۇ؟ دەيدۇ. بەندە: شۇنداق، ئى پەرۋەردىگارىم! دەيدۇ. ئاندىن اللہ تائالا: ماڭا ئۇچرىشىدىغانلىقىڭنى ئويلىمىغانمىدىڭ؟ دەيدۇ. ئۇ: ياق، دەيدۇ. ئاندىن اللہ تائالا: سەن مېنى ئىلگىرى ئۇنتۇغانغا ئوخشاش، بۈگۈن مەنمۇ سېنى ئۇنتۇيمەن، (يەنى سېنى ئازابقا تاشلاپ قويۇپ ئۇنتۇپ قالغاندەك مۇئامىلە قىلىمەن)، دەيدۇ».

﴿بۇ شۇنىڭ ئۈچۈنكى، سىلەر اللہ نىڭ ئايەتلىرىنى مەسخىرە قىلىدىغان نەرسە قىلىۋالدىڭلار﴾ يەنى سىلەرنى بۇ جازا بىلەن جازالىشىمىز پەقەت سىلەرنىڭ اللہ نىڭ سىلەرگە كۆرسەتكەن دەلىل ـ پاكىتلىرىنى مەسخىرە قىلىدىغان نەرسە قىلىۋېلىپ، ئۇنى مەسخىرە ۋە زاڭلىق قىلغانلىقىڭلار ئۈچۈندۇر.

﴿ۋە سىلەرنى دۇنيا تىرىكچىلىكى ئالدىدى﴾ سىلەر ئۇنىڭ بىلەن خاتىرجەم بولۇپ كەتكەن ئىدىڭلار، دەل شۇ سەۋەب بىلەن زىيان تارتقۇچىلاردىن بولدۇڭلار.

﴿بۈگۈن ئۇلار دوزاختىن چىقىرىلمايدۇ، ئۇلاردىن (تەۋبە قىلىش ۋە ئىبادەت قىلىش بىلەن) اللہ نى رازى قىلىشمۇ تەلەپ قىلىنمايدۇ﴾ بەلكى ئۇلار قىلمىشلىرىدىن ھېساب ئېلىنماستىن، گۇناھلىرى تۈپەيلىدىن ئەيىبلەشكىمۇ ئۇچرىماستىن، دەرھاللا ئازابقا دۇچار قىلىنىدۇ. بۇ خۇددى مۆمىنلەردىن بىر گۇرۇھ كىشىلەرنىڭ ئازابقا دۇچار بولماستىن، ھېسابمۇ ئېلىنماستىن جەننەتكە كىرگىنىگە ئوخشايدۇ.

اللہ تائالا مۆمىنلەر بىلەن كاپىرلارغا قىلغان ھۆكمىنى بايان قىلغاندىن كېيىن مۇنداق دەيدۇ: **﴿جىمى ھەمدۇسانا ئاسمانلارنىڭ پەرۋەردىگارى، زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى﴾** يەنى ئۇلارنىڭ ۋە ئۇلار ئارىسىدىكى نەرسىلەرنىڭ پادىشاھى **﴿ۋە ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللہ غا خاستۇر!﴾** ئاسمانلاردىكى ۋە زېمىندىكى ئۇلۇغلۇق اللہ تائالاغا خاستۇر. بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى ھەققىدە مۇجاھىد: پادىشاھلىق ھەممە نەرسە باش ئېگىدىغان، ھەممە نەرسە موھتاج بولىدىغان، ئۇلۇغلۇق ۋە بۈيۈكلۈك ئىگىسى بولغان اللہ تائالاغا خاستۇر.

ئىمام ئەبۇداۋۇد، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: بۈيۈكلۈك ئىشتىنىمدۇر، ئۇلۇغلۇق تونۇمدۇر، كىمكى ئۇ ئىككىسىنىڭ بىرىنى مەندىن تارتىۋەتسە (يەنى ئۇ ئىككى سۈپەتنىڭ بىرىنى مەندىن ئايرىۋەتسە) مەن ئۇ ئادەمنى دوزىخىمغا سالىمەن». ئىمام مۇسلىممۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش بىر ھەدىسنى رىۋايەت قىلغان.

﴿اللہ غالىبتۇر﴾ يەنى اللہ يېڭىلمەستۇر، اللہ ھېچ چەكلىمىگە ئۇچرىمايدۇ. اللہ تائالا سۆزلىرىدە، ئىشلىرىدا، شەرىئىتىدە ۋە ئورۇنلاشتۇرۇشىدا **﴿ھېكمەت بىلەن ئىش قىلغۇچىدۇر﴾** يەنى يۈكسەكتۇر، پاكتۇر، ئۇنىڭدىن باشقا ھېچ مەبۇد بەرھەق يوقتۇر.

شۇنىڭ بىلەن سۈرە جاسىيەنىڭ تەپسىرى تۈگىدى. جىمى ھەمدۇسانا ۋە مەدھىيە اللہ غا خاستۇر. تەۋفىققە ئېرىشىش ۋە خاتالىقتىن ساقلىنىش پەقەت اللہ تەرىپىدىندۇر.

---

[1] ئىسلام دىنى كېلىشتىن ئىلگىرى پادىشاھلار غەنىمەتنىڭ تۆتتىن بىرىنى ئالاتتى.

www.munber.org